

Академік НАН України ЗОЯ АНДРІЇВНА БУТЕНКО

1 вересня 2003 року минуло 75 літ від дня народження Зої Андріївни Бутенко — видатного вченого-онкогематолога, з ім'ям якої пов'язано важливі етапи розвитку лейкозології в колишньому СРСР і в Україні. З. А. Бутенко була славетним представником школи онкологів-патофізіологів, створеної академіками О. О. Богомольцем і Р. Є. Кавецьким. Своєю багатогранною діяльністю вона зробила вагомий внесок у пізнання фундаментальних основ канцеро- і лейкозогенезу та впровадження найсучасніших молекулярно-генетичних технологій у практику вітчизняної медицини.

З. А. Бутенко народилася у с. Богата Чернещина Харківської області в сім'ї вчителя. Її шлях як ученого почався з аспірантури на кафедрі патофізіології Київського інституту удосконалення лікарів під керівництвом академіка Р. Є. Кавецького. У 1954 р. вона захистила кандидатську дисертацію, присвячену вивченню експериментальних лейкозів. Усе подальше життя і наукова діяльність З. А. Бутенко пов'язані з Інститутом експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України, де вона працювала майже з дня його заснування. В 1962 р. вона створила і очолила першу в Україні лабораторію з вивчення етіології і патогенезу лейкозу, яка пізніше перетворилася у відділ механізмів лейкозогенезу.

У 1969 р. після захисту дисертації на тему «Роль рибонуклеїнової кислоти в розвитку лейкозу» З. А. Бутенко присуджено вчений ступінь доктора медичних наук, а в 1970 р. — присвоєно звання професора. У 1978 р. Зою Андріївну обрано членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «експериментальна онкологія». З 1990 року З. А. Бутенко — академік НАН України. В 1998 р. їй було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

З. А. Бутенко зробила значний внесок у створення сучасної клонально-селекційної теорії канцерогенезу, нею було вперше з'ясовано роль РНК у злоякісній трансформації клітин крові, одержано пріоритетні дані про структурні порушення геному,

асоційовані з лейкозогенезом. Зою Андріївну була фундатором нового напрямку в онкогематології — вивчення структури і функцій стовбурових гемопоетичних клітин і їхньої ролі при лейкозі. З. А. Бутенко та її учні особливо плідно працювали над розв'язанням питань молекулярної лейкозології. На цій основі були розроблені і впроваджені принципово нові методи молекулярно-генетичної діагностики гемобластозів.

З. А. Бутенко була автором більш ніж 300 наукових публікацій, серед яких найвідомішими є монографії «Роль РНК у злоякісній трансформації клітин при лейкозі», «Цитохімія і електронна мікроскопія клітин крові і кровотворних органів», «Стовбурові кровотворні клітини і лейкоз», «Клонально-селекційна концепція пухлинного росту».

Ім'я З. А. Бутенко добре відоме серед вчених нашої країни і далеко за її межами. Зою Андріївну була членом Європейських асоціацій гематологів та онкологів, головою спеціалізованої вченої ради з онкології та радіобіології, членом експертної ради ВАК України, членом редколегій кількох українських наукових журналів. За плідну працю її відзначено багатьма урядовими нагородами. Свою вибагливість у самовідданому служінні науці, високий науковий рівень постановки та розв'язання проблем З. А. Бутенко передавала своїм учням (близько 30 докторів і кандидатів наук).

Не стало Зої Андріївни 21 квітня 2001 року. Велике враження на багатьох учених справляли тривала й плідна працелюбність З. А. Бутенко, її глибока делікатність, висока скромність, доступність і душевне тепло у ставленні до колег, молодих науковців. Їй були притаманні кращі людські якості — чуйність та доброзичливість. Вона була справжнім патріотом України, вченим, який безкорисливо та самовіддано служив своєму високому покликанню. Учні Зої Андріївни продовжують розвивати створений нею науковий напрямок з приємними спогадами про світлі часи спілкування з цією надзвичайною Людиною від Бога.